

Inledning

Gunnar Broberg & David Dunér

Det svenska sjuttonhundratalets vetenskap var en gång lärdomshistoriens flaggskepp. En omfattande forskning bedrevs på området vid Johan Nordströms och Sten Lindroths seminarier. *Lychnos* och *Lychnos-bibliotek* berikades med bidrag, som under en ganska lång period gav ämnet idé- och lärdomshistoria sin profil. Senare, och i samklang med internationell utveckling har vetenskapshistorien flyttat fram den kronologiska tyngdpunkten till nyare sekels vetenskap. En enkel motivering för den sektion av sjuttonhundratalsstudier som här följer är att vunna positioner inte ska glömmas eller rentav förloras liksom att vi vill inspirera till nya forskningsansatser. Betydligt fler bidrag hade kunnat ingå – något lär publiceras i nästkommande *Lychnos*. Vi behöver en bred uppdatering av vår trots allt ganska osäkra kunskap om den svenska vetenskapens utveckling, från början till i dag. Det är också oförlåtligt att om just historiker ska glömma sin egen historia och inte veta att utnyttja den med moderna, friska redskap.

Några viktiga drag som utmärker den svenska sjuttonhundratalsvetenskapen avspeglas i temanumrets bidrag. Det gäller språket, kemin, utbildningen, resandet och nyttan. Sjuttonhundratalets vetenskap var fixerad vid klassificering och systematisering. Man sökte ett vetenskapligt *språk*. Sedan länge hade man drömt om ett universalspråk, ett perfekt språk oberoende av folkspråken som skulle spegla de sanna relationerna i verkligheten. Det främsta exemplet på det i Sverige, vilket är ämnet för David Dunérs (idé- och lärdomshistoria, Lund) uppsats, är uppfinnaren Christopher Polhem. Den svenska naturvetenskapen var, vid sidan om den linneanska naturalhistorien, allra framgångsrikast inom *kemin*, detta mycket tack vare den viktiga bergsbruksnäringen. Hjalmar Fors (teknik- och vetenskapshistoria, KTH) tecknar kemins utveckling under århundradet och omprövar en del tidigare försanthållanden. Särskilt fokuserar han på två viktiga miljöer, Bergskollegium och Uppsala universitet. *Utbildningen* var ytterligare faktor som blev allt viktigare under århundradet. Thomas Kaiserfeld (teknik- och vetenskapshistoria, KTH) lyfter fram uppfostringskommissionens betydelse för kunskapsöverföringen, och utbildningsreformens pedagogiska och politiska motiv. En fjärde faktor i sjuttonhundratalsvetenskapen var *resandet* och de personliga kontakterna mellan vetenskapens företrädare. Inte minst de svensk-tyska förbindelserna var starka. Mathias Persson (idé- och lärdomshistoria, Uppsala) följer tysken Johann Beckmanns resa till Sverige 1765–1766 och utmejslar resandets mentala karta. Det fanns ekonomiska motiv för naturalhistoriska

studier. Naturvetenskapen skulle vara i *nyttans* tjänst. Cajsa Sjöberg (latin, Lund) lyfter fram linneanen, lundaprofessorn Eric Gustaf Lidbecks ekonomiska verksamhet och hans utpräglade nyttoperspektiv på naturalhistorien, i synnerhet när det gällde trädgårdsodling och plantageverksamhet. Avslutningsvis summerar Gunnar Broberg (idé- och lärdomshistoria, Lund) de senaste decenniernas svenska vetenskapshistoriska sjuttonhundratalsforskning, från Nordström, över Lindroth till i dag.